

Türkiye ve Almanya'daki Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Dış Yapı Özellikleri ve Öğretme-Öğrenme Süreci Açısından Karşılaştırılması*

The Comparisons of the Turkish and German Geography Textbooks With Regard to Physical Features and Their Roles in the Teaching-Learning Process

Mehmet Fatih Kaya**
Siirt Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, ülkemizde 9. sınıflarda okutulan coğrafya ders kitabı ile Almanya'da liselerde (Gymnasium) okutulmakta olan coğrafya ders kitabı incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma nitel bir desene sahiptir. Ders kitaplarının dış yapı (fizikî) özellikleri ve öğretme-öğrenme süreci ortaya konarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye ve Almanya'da kullanılmakta olan ders kitaplarının birbirine üstün yönlerinin yanı sıra Almanya'daki ders kitabının MEB ders kitabına göre daha fazla olumlu yönleri bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, coğrafya eğitimi, coğrafya ders kitabı

Abstract

In this study, 9th grade geography book, which is applied in Turkish high schools, is compared to 9th grade geography book in high schools (Gymnasium) in Germany. This research has a qualitative pattern. Physical features of textbooks and their teaching-learning process are put forth and compared to each other. According to the research results, besides having advantages over each other; schoolbooks that have been taught in Germany has more positive features than the books of Turkish Republic Ministry of National

* Bu çalışma "Türkiye ve Almanya'daki Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Karşılaştırılması" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD.
Siirt. e-posta: mefkaya@gmail.com

Education. In the light of these findings, some suggestions have been given to researchers, teachers and curriculum development specialists.

Key words: Geography, Geography education, geography textbook

GİRİŞ

Bilgiye ulaşma yollarını bilen, araştıran, üreten ve yeniliklere açık bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli amaçlarından birkaçıdır. Bu amaca ulaşmak için ilk ve ortaöğretimdeki ders kitaplarının ve öğretim programının önemli bir yeri bulunmaktadır. Ders kitapları eğitim açısından; kullanma kolaylığı olan, her öğrencinin ulaşabileceği, bilgilerin dolaysız olarak verildiği, sürekli kullanılabilen, her an başvurulabilen, sözel öğretimin boşluklarını doldurabilen bir araçtır (Kılıç ve Seven, 2008: 34). Ders kitapları yazar tarafından belirli konuların bir şemaya göre düzenlenmiş halidir. Yeni ders kitapları öğretim programlarına göre hazırlanan metin ve ilgili görseller aracılığıyla öğrencilerin konuları yaparak yaşayarak kolayca öğrenilebileceği şekilde düzenlenmektedir (Sitte, 2001: 450-451). Öğrencilerin, toplumda her yönü ile söz sahibi olabilecek birtakım özelliklerle donatılması, onlara sunulacak kaliteli eğitim ve kaliteli ders kitapları sayesinde gerçekleşecektir. Kitaplar, öğrencilere eğitim programları ile ilgili etkinliklerinde üzerinde çalıştıkları konularda bilgi sağlayan, belirli ipuçları veren ve onları hedefler doğrultusunda geçerli davranışlar kazanmak üzere inceleme ve araştırma yapmaya yönelten bir ortam ve öğretme-öğrenme süreçlerinin öğelerinden biridir (Kılıç, Atasoy, Tertemiz, Şeren ve Ercan, 2001: 93-94).

Coğrafya bilimi öğrenciye dünden bugüne yaşadığı çevreyi fizikî, beşerî ve ekonomik açıdan tanıtır. Coğrafya sayesinde kazanılacak en önemli unsurların başında, yeryüzündeki tüm canlı ve cansız sistemler arasında var olan hassas ilişkinin farkına varılması ve buna bağlı olarak yeryüzünün ve onu oluşturan tüm bileşenlerin bu ilişkiye zarar vermeden doğru bir şekilde kullanılma yöntemlerinin bulunması gelmektedir (Demirci, 2005: XVI). Coğrafya öğretiminin hedeflerine ulaşması, coğrafya öğretim yöntemlerinin etkili uygulanması ve coğrafya teknoloji sınıflarında gerekli araç-gereç ve materyallerin verimli kullanılmasına bağlıdır. Bu ise çağdaş, güncel, öğrenci seviyeleri ve toplumun ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmış coğrafya öğretim programlarıyla mümkündür (Alım, 2003: 6-7). 2005 yılından itibaren ülkemizde uygulanmaya başlanan Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP) “öğrenme alanı” adı altında organize edilmiş ve coğrafya öğretiminde öngörülen bilgi, beceri, kavram, değerler ve tutumların kazandırılmasına yönelik konu alanlarının yer aldığı yapılardan oluşmaktadır (MEB, 2005: 31). 2004 yılından itibaren Almanya'nın NRW eyaletinde uygulanmaya başlanan Çekirdek Öğretim Programı (Kernlehrpläne) ile öğrencilerden mekânsal ilişkileri anlama konusunda beceriler elde etmeleri gerekmektedir. Daha geniş bir anlamda bu beceriler birbirine bağlı; konu alanı yeterliliği (uzmanlık), yöntem, karar verme ve uygulama yeterliliklerini içermektedir. Öğrencilerin gerekli bilgiye sahip olma, karar verme, sorumluluk

bilinci içerisinde olma, kendi yeteneklerinin farkında olma, kendi kendini değerlendirme gibi kişisel yeterliliklere sahip olması beklenmektedir.

Ders kitapları geçmişte olduğu gibi günümüz coğrafya öğretiminin en önemli ve vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Geçmişte daha ziyade olay ve nesnelerin tasviri bilgilerine yer veren coğrafya ders kitapları, günümüzde öğrencilere bilgi yüklemekten çok onların becerilerinin geliştirilmesi yönünde önemli kazanımlar sağlamaktadır. Özellikle günümüzün gelişmiş ülkelerinde örneklerini gördüğümüz şekli ile ders kitapları, coğrafya öğretiminde son yıllarda sıkça dile getirilen; öğrenci merkezli, projeye ve kritik düşünmeye dayalı eğitimin gerçekleşmesinde de büyük katkılar sağlamaktadır (Demirci, 2003: 53-57).

Coğrafya dersinin başarısında coğrafya ders kitaplarının niteliği göz ardı edilemez. Özellikle ders kitaplarının öğrencinin gelişim düzeyine uygun olması dersin belirlenen hedeflere ulaşmasını kolaylaştırır. Eğitim-öğretim sürecinin önemli bir boyutunu oluşturan ders kitaplarının genel kabul gören ölçütler dâhilinde ayrıntılı olarak incelenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması son derece önemlidir.

Sonuç olarak ders kitapları, aynı amaç doğrultusunda hazırlanmış olsa da ülkelerin bakış açıları doğrultusunda şekillenmektedir. Ders kitaplarında farklılıkların olabileceği tezinden hareketle böyle bir araştırma yapılmaya karar verilmiştir. Bu çalışmada; Türkiye’de okutulmakta olan 9. sınıf coğrafya ders kitabı ile Almanya’daki (gymnasium) coğrafya ders kitabı karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın esas amacı, ülkemizde ortaöğretim 9. sınıfta okutulmakta olan coğrafya ders kitabı ile Almanya’da liselerde (Gymnasium) 9. sınıfta okutulmakta olan coğrafya ders kitabının dış yapı özellikleri (fizikî) ve öğretme-öğrenme süreci açısından karşılaştırılmasıdır. Bu genel amaç çerçevesinde, Türkiye ve Almanya’daki coğrafya ders kitabında benzerlikler, farklılıklar, olumlu ve olumsuz yönler ortaya konulmaya çalışılarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Türkiye ve Almanya’daki coğrafya ders kitabının temel nitelikleri (dış yapı özellikleri, öğretme-öğrenme süreci) nelerdir?

2. Türkiye’deki ve Almanya’daki ders kitabının temel niteliklerinin karşılaştırılması ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar nelerdir?

Varsayım ve Sınırlılıklar

1. Türkiye ve Almanya’da coğrafya öğretimi amacıyla yazılmış olan ders kitabı ortak genel amaçları taşımaktadır.

2. Almanya’da örnekleme teşkil eden eyalet, evreni yansıtacak düzeydedir.

Bu araştırma;

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı; Almanya’da ise Westermann yayınevi tarafından hazırlanan coğrafya ders kitabıyla, sınırlıdır.

Yöntem

Araştırma nitel bir desene sahiptir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39).

Bu araştırma, lise coğrafya ders kitaplarının dış yapı özellikleri ve öğretme-öğrenme süreçlerini tespit etmeye yönelik bir araştırma şeklinde tasarlanmıştır. Coğrafya eğitimi ve ders kitapları alanında literatür gözden geçirilerek elde edilen veriler *doküman analizine* uygun olarak incelenmiştir. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187). Bu doğrultuda her iki ülkedeki lise coğrafya ders kitabının dış yapı özellikleri ve öğretme-öğrenme süreci incelenip ders kitapları olduğu gibi betimlenmiş ve mevcut özelliklere göre karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Veriler için Seçilen Dokümanlar ve Verilerin Çözülmesi

Araştırmanın örneklemini Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığınca tüm okullarda okutulmasına izin verilen 2009-2010 eğitim-öğretim yılında ücretsiz olarak dağıtılan coğrafya ders kitabı ile Almanya'nın NRW (Nordrhein-Westfalen) eyaletinde Alman Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın resmi sitesinde gymnasium 7.,8. ve 9. sınıf için okutulmasına izin verilen Westermann yayınevi coğrafya ders kitabı oluşturmaktadır.

Araştırma verileri, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Türkiye ve Almanya'da okutulan coğrafya ders kitaplarının incelenmesi sonucu elde edilmiştir. Bu dokümanların analiz edilmesi yorumsalcı bir yaklaşımı gerektirmektedir. Coğrafi düşünce bakış açısıyla kitapların analizi nitel yöntemler kullanılarak incelenmiştir. Öncelikle örnekleme teşkil eden coğrafya ders kitapları taranmış, dış yapı (fizikî) özelliklerine ve öğretme-öğrenme sürecine yönelik kategoriler çeşitli eserlerdeki (MEB, 1995; Küçükahmet, 2003; Demirel ve Kıroğlu, 2008; Ceyhan ve Yiğit, 2005) ders kitabı değerlendirme ölçütleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Ders kitapları aşağıda belirtilen kategorilere göre incelenip karşılaştırılmıştır.

A- Dış Yapı Özellikleri: Kitapta Kullanılan Malzeme (Kağıt, Kapak kartonu, Cilt malzemeleri), Kitabın Ebadı, Kitabın Ağırlığı, Kitabın Kapağı, Ciltleme, Forma Sayısı, Kitabın Baskısı.

B- Öğretme-öğrenme süreci açısından.

Bu kategorilerle ders kitaplarının dış yapı özelliklerinin yanı sıra nasıl bir yöntemle hazırlandığı, konuları nasıl ele aldığı ve konu sunumu gibi çeşitli özellikler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Türkiye'deki Coğrafya Ders Kitabının (MEB) Dış Yapı Özellikleri

- Kitapta mat 80 gram 1. hamur ful renk baskı kâğıt kullanılmıştır. 1. hamur ful renk baskıda, kâğıdın cinsinden dolayı, bazı resimlerin baskısı arka sayfadaki yazılarda hissedilmektedir. Kâğıt rengi beyaz olup zaman zaman arka plan renklendirilmiştir. Kâğıt dokusu ise dokunulduğunda pürüzsüzdür.

- Kitabın kâğıdı, baskının arka yüze geçmesini engelleyecek yeterli kalınlıktadır.
- Kitabın kapak kartonu, Amerikan Bristol kâğıdından yapılmıştır*. Kapakta kullanılan kâğıt, ekonomik olması açısından tercih edilen bir kâğıt olup, dış etkenlere (suya, darbeye) karşı çabuk yıpranabilmekte, üzerindeki resim ve yazıların canlılığını uzun süre koruyamamaktadır.
- Kitap, A4 kâğıdına 19x27 boyutlarında basılmıştır.
- Kâğıdın gramajı, kâğıt kitap haline gelmeden, kesilmeden tespit edilebildiği için kitabın terazide tartıldığındaki ağırlığı esas alınmıştır. Kitap, terazide tartıldığında 518 grama karşılık gelmiştir.
- Kitabın daha rahat açılabilmesi ve kitap sayfalarının dağılması için kitaba, matbaa terimi olarak, kırım atılmıştır. Kitapta ciltleme yapılmamıştır.
- Kitapta sayfalar, düz kesim şeklinde olup daha sonra kitabın kapaklarına yapıştırılmış ve forma kullanılmamıştır.
- Kitap kapağında kullanılan resimler kitabın içeriği hakkında bilgi vermektedir. Ancak kullanılan renkler soluk ve kapak görüntüsü net değildir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. MEB Tarafından Hazırlanan Ders Kitabının Kapak Görünümü.

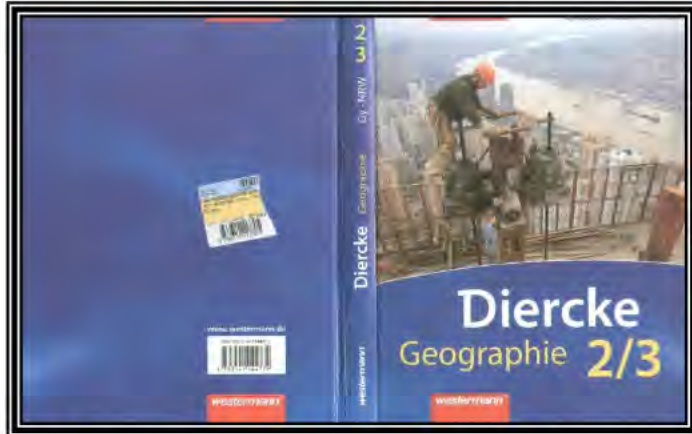
Almanya'daki Coğrafya Ders Kitabının (Westermann Yayınevi) Dış Yapı Özellikleri

- Kitap kapağında içi beyaz mukavva olan kapak kartonu kullanılmıştır. Bu kapak kartonu kolaylıkla kırılmayacak şekilde kalın, aynı zamanda üzerinde resim ve yazıların canlılığını koruyabilecek şekilde kalitelidir. Kitabın kapağında kullanılan kâğıdın cinsi fantezi kâğıttır†.

* Amerikan Bristol kâğıdın ön yüzü pürüzsüz ve parlak, arka yüzü ise pürüzsüz ve mattır.

† Fantezi Kâğıt ön yüzü pürüzlü, arka yüzü pürüzsüz olan kâğıt cinsidir.

- Kitabın kapağı “selefon kaplama”[†] denilen, kitabı dış etkenlerden koruyarak, kitabın ömrünü uzatan naylon kaplama ile kaplanmıştır.
- Kitapta mat 90 gram Avrupa ful renk-dört renk baskı[§] kuşe kâğıt** kullanılmıştır.
- Kitapta kullanılan kâğıdın rengi beyaz olup zaman zaman arka plan renklendirilmiştir. Kâğıt dokusu, dokunulduğunda, pürüzsüzdür.
- Kitabın kâğıdı, baskının arka yüze geçmesini engelleyecek yeterli kalınlıktadır.
- Kitapta sayfaların daha rahat açılabilmesi için, sayfalar oval kesilmiş olup sayfaların dağılmaması için cilt payı bırakılmıştır.
- Kâğıdın gramajı, kâğıt kitap haline gelmeden, kesilmeden tespit edilebildiği için kitabın terazide tartıldığında ağırlığı esas alınmıştır. Kitap terazide tartıldığında 916 grama karşılık gelmiştir.
- Westermann yayınevi ders kitabı A4 kâğıdında, 21x26 cm boyutlarında basılmıştır.
- Westermann yayınevi ders kitabı 24'er sayfalık 15'lik formadan oluşmuştur. Formalardaki sayfalar, birbirine ipe bağlanmıştır.
- Kitabın kapağında kullanılan resimler kitabın içeriği hakkında bilgi vermektedir. Kitapta gerek kullanılan renkler gerekse kapaktaki fotoğraf öğrencinin ilgisini çekecek şekilde canlı ve birbiriyle uyumludur (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Westermann Yayınevi Ders Kitabının Kapak Görünümü

[†] Selefon kaplama: Kitap kapağındaki plastik kaplamadır.

[§] Dört Renk Baskı: Siyah, sarı, mavi, kırmızı renkleri bir araya geldiği zaman çeşitli renkler ortaya çıkar.

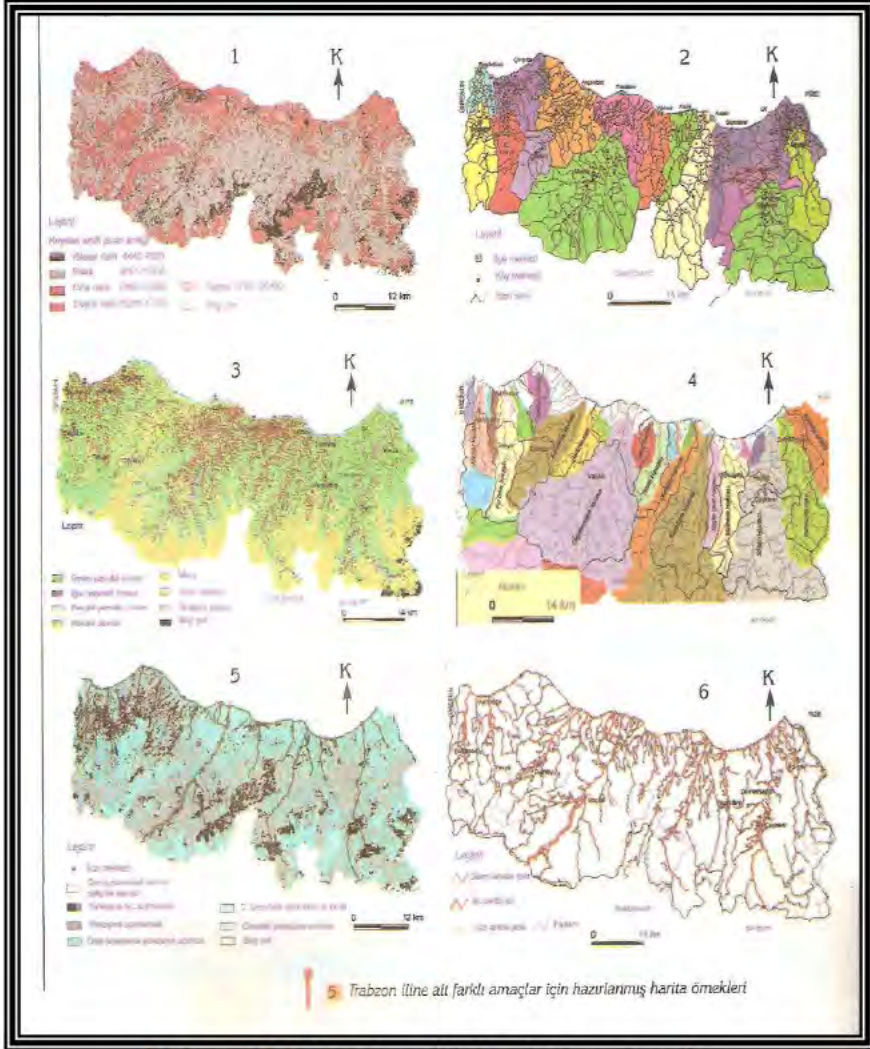
^{**} Kuşe Kağıt: Parlak, düzgün kaygan kâğıt.

Türkiye’deki Coğrafya Ders Kitabında Öğretme-Öğrenme Süreci

MEB ders kitabında içerik dokuz konu başlığında verilmekte ve bu konu başlıkları altında, başlıklar ve alt başlıklar yer almaktadır. Kitapta içerik sunumu kitap sayfalarına yerleştirilen görsellerin boyut ve yerleşimine göre sayfa üzerinde iki ya da tek sütun halinde verilmiş ve sayfa kenar boşlukları geniş bırakılmamıştır. İçerikle birlikte Haber Köşesi, Bilgi Notu, Okuma Metni, Ders Dışı Etkinlik, Etkinlik, Performans, Arazi Çalışması, Proje, İnternet Araştırması, Konuya Başlarken, Ölçme ve Değerlendirme gibi çalışmalara yer verilmiştir.

Öğrencilerin kitapla kendi başlarına çalışmalarını desteklemek ve öğrencilere yardımcı olmak için konularla ilgili daha geniş bilgilere ulaşabilecekleri internet adresleri verilmemiştir. Ancak kitapta konuyla ilgili internet araştırma ödevi bulunmaktadır. Kitabın içeriğine destek olması amacıyla CD verilmemiştir.

Ders kitabında, öğrenci katılımını ve araç-gereç kullanımını sağlayacak öğelerin dikkat çekici ve öğrenmeye karşı uyarıcı bir nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Kitapta görsellerin çok sayıda kullanılması ders kitabını çekici hale getirmiştir. Ancak baskı kalitesinin düşük olması görsellerin algılanmasını ya da anlaşılmasını güçleştiren faktör olarak göze çarpmaktadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. MEB Ders Kitabında Bazı Görseller.

Kitabın yapısı üç temel üzerine oturur:

1. Esas metinler,
2. Etkinlik çalışmaları (Ders dışı Etkinlik, Etkinlik, Proje çalışmaları, Arazi Çalışmaları, Performans Ödevi),
3. Ölçme değerlendirme.

Her bölüm başında öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmek, onları konuya motive etmek amacıyla "Konuya Başlarken" başlığı altında çalışmalar verilmiştir. Bu başlık altında bölümle ilgili fotoğraf, uydu görüntüsü, harita gibi görsellerle birlikte verilen açıklamalara yönelik sorular yer almaktadır. Görseller ve açıklamaların yer almadığı bazı bölümlerde ise sorular aracılığıyla esas metinlere geçiş yapılmaktadır. Esas metinlerin; etkinlik çalışmaları (ders dışı etkinlik,

etkinlik, proje çalışmaları, performans ödevi, arazi çalışması), ara sözler (haber köşesi, bilgi notu, okuma metni), internet araştırması, hazırlık çalışmaları ile birlikte çok sayıda görsellerle desteklenmesi kitabın çok çeşitli faaliyetlere imkân verecek nitelikte olmasını sağlamıştır.

Kitabın yapısını oluşturan esas metinler ve etkinlik çalışmaları birbirinden ayrılacak şekilde düzenlenmemiştir. Etkinlik çalışmaları esas metinlerle birlikte verilerek konunun niteliğine göre ağırlık kazanmıştır. Kitap içerisinde bu çalışmalar bolca yer alıp öğretmene yol gösterirken, hangi çalışmayı yapacağı da öğretmenin tercihine bırakılmıştır.

Kitap içerisinde konuyu desteklemek amacıyla; çeşitli kaynaklardan alıntıların yer aldığı “Haber Köşesi”, önemli noktalara dikkat çekmek amacıyla bilimsel nitelik taşıyan “Bilgi Notu”, bilimsel eserlerden alıntılar ve hikâyelerin yer aldığı “Okuma Metni” verilmiştir. Bu başlıklar çeşitli renklendirmelerle ön plana çıkarılmıştır. Kitapta resimler, fotoğraflar, bilgiler, karikatürler gibi içerikle birlikte sunulan görsel materyaller her ne kadar çok kullanılmış olsa da, bu görsellerin bir kısmının boyutlarının içeriği anlaşılır kılmaması, renklendirmenin kötü olması, baskının kaliteli olmaması istenilen hedefe ulaşmayı güçleştiren faktörler olarak göze çarpmaktadır. Konular çeşitli çalışma alanlarına bölünerek işlenmiştir. Bu alanlar;

- “Ders Dışı Etkinlik” ve “Etkinlik” başlığı altında yer alan çalışmalar öğrencilerin, sınıf içinde ya da dışında bireysel veya grup olarak yapacakları çalışmaları,
- “Performans” başlığı altında yer alan çalışmalar, öğrencilerin bilgilerini bir ürüne veya aktiviteye dönüştürecekleri çalışmaları,
- “Arazi Çalışması” başlığı altında yer alan çalışmalar, öğrencilerin coğrafi bilgilerini coğrafyanın laboratuvarı olan arazide görmek ve çalışma yapmalarını sağlayacak çalışmaları,
- “Proje” başlığı altında yer alan çalışmalar, öğrencilerin bireysel ya da grup olarak bir konuyla ilgili yapacakları çalışmaları,
- “İnternet Araştırması” başlığı altında yer alan çalışmalar ise, öğrencilerin internet ortamında yapmaları beklenen çalışmaları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

Almanya’daki Coğrafya Ders Kitabında Öğretme-Öğrenme Süreci

Westermann yayınevi tarafından hazırlanan ders kitabı dokuz bölümden oluşmaktadır. İçerik sunumu sayfa üzerinde iki sütun halinde verilmiştir. İçeriğin sunulduğu alan dışında kalan boşluklar konuyla ilgili bilgilendirme amaçlı küçük notlara yer verilerek değerlendirilmiştir. Konular içerikte verilirken, arasözler de çok kullanılmış ve önemli noktalar çeşitli renklendirmelerle ön plana çıkarılmıştır. Kitapta metinler, resimler, fotoğraflar, bilgiler, karikatürler gibi içerikle birlikte sunulan görsel materyaller ve ödevler bağlantı içerisinde. Konular çeşitli çalışma alanlarına bölünerek işlenmiştir. Öğrencilerin kitapla kendi başlarına çalışmalarını desteklemek ve öğrencilere yardımcı olmak için CD’ye ek olarak daha geniş kapsamlı bilgilere ulaşabilecekleri internet adresleri ile kitabın yayınevinin içerikle

ilgili bilgilere destek olması amacıyla hazırladığı yayınevi internet adresi verilmiştir.

Westermann yayınevi ders kitabında görselliğe önem verilmiş ve verilen görsellerde algılamayı kolaylaştıracak şekilde canlı renkler kullanılmıştır. Ayrıca renklerin birbirine karışmamasına dikkat edilmiştir.

Westermann yayınevi tarafından hazırlanan ders kitabının yapısı altı temel üzerine oturur. Bunlar:

1. Esas metinler.
2. "Methode" (Yöntem),
3. "Orientierung" (Bilgi düzenlemelerinin, bilgileri organize etme),
4. "Projekt" (Proje),
5. "Anwendung" (Uygulama) başlığındaki sayfalar ile,
6. "Gewusst-gekonnt" (Bilgileri Kullanabilme) başlığı altında her bölüm sonunda yer alan kitabın değerlendirme sayfasıdır.

Bu ders kitabının her bölüm başında iki sayfayı kaplayacak şekilde konuyla ilgili fotoğraflar ya da resimler verilerek dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Birçok bölüm başında açıklayıcı küçük kutular içerisinde bu fotoğrafların ve resimlerin hangi olaylara dikkat çekeceği ve nereye ait olduğu hakkında bilgiler verilerek öğrencilerin bölümün içeriği hakkında genel bir izlenime sahip olması sağlanmaya çalışılmıştır. Bölüm başlıkları arka planın görüntüsünü bozmayacak şekilde yerleştirilmiştir. Bölüm başlığında kullanılan renkler de zeminin üzerinde yazının okunmasına engel olmayacak şekilde seçilmiştir. Bölüm içerisinde yer alan konu başlıkları alt başlıklar halinde verilerek, bold yazılan anahtar sözcüklerle konuya giriş yapılmaktadır.

Kitabın yapısını oluşturan ve temel bilgilerin verildiği esas metinlerde; işlenen konulara göre ihtiyaç duyulan resimler, grafikler, tablolar, fotoğraflar, diagramlar ilgili yerlere yerleştirilmeye çalışılmış ve bunlar "M" harfiyle materyal anlamında işaretlendirilmiştir. Bu materyaller konunun anlaşılmasını kolaylaştırdığı gibi her temel bilginin verildiği iki sayfa sonunda yer alan soruların cevaplandırılmasına da yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu materyaller görüntünün anlaşılmasını engellemeyecek şekilde ve boyutta yerleştirilmiş, bunun yanında konu ve yazıyla uyum içerisinde verilmiştir. İşlenen konuya destek olması amacıyla internet adresleri ve kitapla birlikte verilen CD'den yararlanmak amacıyla çalışmayı yönlendirici kutucuklar da yer almaktadır. Bunların yanında ilgili konu ile açıklamalar ve bilgiler "INFO" (bilgi) başlıklı kutucuklar içerisinde verilmiştir. Verilen bu alt başlıklardan sonra öğrenilen bilgilerin yapılandırılmasını sağlamak amacıyla bu sayfaların sonunda ilgili sorular bulunmaktadır. Sonraki sayfalarda yer alan konular önceki konularla bağlantı içerisinde olup sonraki konunun öğrenilmesini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmiştir. Ve sonraki konularda yer alan görsel öğeler ve sayfa düzeni, ilgili sorular her iki sayfa sonunda verilerek aşamalılık ilişkisine göre düzenlenmiştir. Kitapta konulara ek olarak öğrencilerin bilgilerini yapılandırmayı ve Coğrafya Öğretim Programı'nda belirtilen hedeflere ulaşmayı sağlamak için; "Methode" (Yöntem) çalışma sayfaları, yöntemde kullanılacak olan bilgiler verilerek yöntemde izlenilecek adımlar ve yöntemi

uygulamaya yönelik görseller ve sorularla hazırlanmıştır. “Orientierung” (bilgi düzenlemelerinin, bilgileri organize etme) başlığında verilen çalışma sayfalarında, öğrenilen bilginin verilen harita üzerinde gösterilmesi ya da harita üzerindeki bilginin kullanılması ve organize edilmesi amaçlanmıştır. “Projekt” (Proje) başlığındaki bölümlerin yer aldığı sayfalar, kitap içerisinde öğrencilerin konu ile ilgili öğrendiklerinden yola çıkarak bireysel ya da grup olarak çalışmalarını sağlarken, “Uygulama” (Anwendung) sayfalarında ise konuyla ilgili verilen bilgilerin seçilen örnek bölge üzerinde uygulanması amaçlanmıştır. Her bölüm sonunda yer alan “Gewusst-gekonnt” (Bilgileri Kullanabilme) başlığı altında bulunan kitabın değerlendirme sayfaları ise öğrencilerin öğrenme düzeylerini saptamak amacıyla hazırlanmıştır. Öğrencilerin “Gewusst-gekonnt” (Bilgileri Kullanabilme) sayfalarında yer alan soruları cevaplarken kitapla verilen CD’den de yararlanabilecekleri belirtilmektedir. Bu bölümde yer alan sorular kutucuklar içerisinde verilmiş ve ilgili konuların sayfa numaraları bu kutucukların alt kısmında verilmiştir. Konu sonunda yer alan sorularla ya da verilen görsel öğelerle öğrencinin verilen bilgiyi zihinde iyice oturtması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye ve Almanya’daki Coğrafya Ders Kitaplarının Dış Yapı Özelliklerinin Karşılaştırılması

Türkiye’deki ve Almanya’daki coğrafya ders kitabının yapı malzemeleri tespit edildiğinde anlaşılıyor ki; bu ders kitaplarında kullanılan yapı malzemeleri aynı değildir. Almanya’daki coğrafya ders kitabı matbaa işçiliği bakımından kusursuzdur. Öğrencilerin satın almasında ve beraberinde taşınmasında zorunluluk olmayan bu kitapta çok kaliteli malzemeler kullanılmış olması, kitabın satış fiyatını artırmıştır. Kitapta kullanılan yapı malzemeleri, suya ve darbeye karşı dayanıklıdır. Westermann yayınevi ders kitabının satış fiyatı 24.50 Euro’dur (2009).

Türkiye’de ortaöğretim 9. sınıf coğrafya dersi için hazırlanan coğrafya ders kitabı 1.127.000 adet basılmış ve bu ders kitabında yapı malzemeleri tasarruflu kullanılmıştır. Sayıca çok basılan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere ücretsiz dağıtılan bu ders kitabının yapı malzemelerinin düşük kalitede olması dolayısıyla kısa sürede yıpranmaları kaçınılmazdır. Bu nedenle suya ve darbeye maruz kaldığında kitabın kapağı ve kitabın kendisi kolayca zarar görebilir. Ders kitabını korumak ve uzun süre kullanmak için öğrencilerin kitabı ciltlemesi gerekmektedir.

Türkiye ve Almanya’daki Coğrafya Ders Kitaplarının Öğretme-Öğrenme Süreci Açısından Karşılaştırılması

Türkiye’deki Coğrafya Öğretim Programı “Öğrenme Alanı” adı altında organize edilmiş yapılardan oluşmaktadır. Öğrenme alanları, coğrafya öğretiminde öngörülen bilgi, beceri, kavram, değerler ve tutumların sistematik bir şekilde ilişkilendirildiği tema ve konu alanlarından oluşur (MEB, 2005: 34). Coğrafi beceri ve uygulamalar ise kitap içerisinde yer alan çalışmalarla sağlanmaya çalışılmıştır.

Almanya’daki Coğrafya Öğretim Programı’nda yeterlilikler öğretim programında yer alan içerik ve konu alanlarıyla belirlenmiştir. Almanya’daki

coğrafya ders kitaplarında bu alanda yeterlilik kazandırılması sağlamak amacıyla konular farklı çalışma alanlarıyla desteklenerek ele alınmıştır.

Türkiye’de MEB tarafından ve Almanya’da Westermann yayinevi tarafından hazırlanan coğrafya ders kitabı öğrenci merkezli yaklaşım ve yöntemlere göre düzenlenmiştir. Öğrencilerin bilgi ve beceri kazanmalarının yanı sıra ders kitabındaki çeşitli etkinlikler aracılığıyla bilgilere nasıl ulaşmaları gerektiği konusunda yardımcı olmaktadır. Bu durum öğrencilerin sınıf ortamına getirdikleri mevcut bilgilerinden yararlanarak yeni bilgiler elde etmelerini ve bu bilgileri kendilerine özgü olarak düzenlemeyi sağlamaktadır. Ders kitapları öğrencilerin hem zihinsel hem de fiziksel olarak aktif olacağı etkinliklerle keşfederek ve anlayarak öğrenmeyi öğretmektedir. Ayrıca ders kitapları aktif öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme, bağımsız öğrenme ile sınıf dışında eğitim ve bireysel farklılıkları da göz önünde bulunduran birçok uygulamaya fırsat vermektedir. Bu durum öğretmenin rolünü de etkilemiş öğretmenin bilgiyi sunan değil de öğrenciye bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve bilgi üretme aşamasında yol gösterici olmasını sağlayan bir konuma getirmiştir. Bu doğrultuda hazırlanmış coğrafya ders kitaplarına baktığımızda konular ve bu konuların öğrenilme düzeylerini ölçen sorulardan oluşan bir ders kitabı değil de öğrencinin konuyla ilgili genel izlenim kazanması için gerekli bilgileri içeren metinlerin ve öğrencilerin ön görülen alanlarda, bilgi ve becerileri kazanabilmeleri için aktif katılımlarını sağlayacak çalışmalara yer verdiğini görüyoruz. Bu durum inceleme konusu olan bu ders kitapları için olumludur.

İnceleme konusu olan bu iki coğrafya ders kitabının yapılarını oluşturan temellerin sayıları farklılık gösterse de aynı hedef doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu iki ayrı ders kitabında esas metinler yani bölüm içerisinde yer alan konuların verildiği sayfalar doğrudan ortak olmakla birlikte konuların verilmesi ve ağırlık derecesi kitaplar arasında farklılık göstermektedir. MEB tarafından hazırlanan coğrafya ders kitabı içerisinde esas metinler diğer çalışmalarla birlikte yer almaktadır. Ayrıca bu ders kitabında yer alan çalışmalar konu içerisinde renklendirmelerle ön plana çıkarılan kutucuklarda verilmiştir. Westermann yayinevi tarafından hazırlanan coğrafya ders kitabında her çalışma için farklı renklerde ayrı sayfa düzenlenmiş ve düzenlenen bu sayfaların esas metinlerden ve diğer çalışmalardan ayrılması sağlanmıştır. MEB tarafından hazırlanan ders kitabında etkinlik ve uygulama çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar “Ders Dışı Etkinlik, Etkinlik, Arazi Çalışmaları, Performans Ödevi” başlıkları altındaki öğrenci aktivesini gerektiren çalışmalardır. Bunlar öğrencilerde coğrafi bilgi ve becerileri, kazanma ve uygulamaya yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Bu çalışmalar; Westermann yayinevinin ders kitabında “Methode” (Yöntem) başlığı altında yer almaktadır. MEB tarafından hazırlanan coğrafya ders kitabında öğrencilerin bireysel ya da grup olarak bir coğrafi sorun ekseninde yapılması istenilen tasarıların yer aldığı “Proje Çalışmaları”; Westermann yayinevi ders kitabında “Projekt” (Proje) sayfalarında yer almaktadır. MEB tarafından hazırlanan coğrafya ders kitabında öğrenilen bilgilerin ve kazanılan becerilerin ölçüldüğü çalışmalara her bölüm sonunda “Ölçme Değerlendirme” başlığı altında ayrı bir çalışma sayfasında

yer verilirken; Westermann yayınevi ders kitabında “Gewusst-gekonnt” (Bilgileri Kullanabilme) çalışma sayfalarında yer almaktadır.

MEB ders kitabında 360’ı fizikî ve 64’ü beşerî toplam 424, Westermann yayınevi ders kitabında 157’si fizikî ve 73’ü beşerî toplam 230 coğrafi kavram bulunmaktadır. Buna göre, fizikî kavramlar beşerî kavramlara oranla kitaplarda daha fazla kullanılmıştır. Konusu gereği coğrafya insan ve doğanın karşılıklı etkileşimini ele alır. Doğayı oluşturan unsurlar fizikî coğrafyanın konusudur ve fizikî kavramların daha fazla yer tutması gayet doğaldır. Kullanılan fizikî ve beşerî kavramların oranı ders kitaplarında hangi konuların daha ağırlıklı olarak verildiği konusunda fikir verebilir. Beşerî kavramların oranı MEB ders kitabında % 16, Westermann yayınevi ders kitabında % 32 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, fizikî coğrafya kavramlarının MEB ders kitabında Westermann yayınevi ders kitabından daha fazla yer aldığı dikkat çekmektedir.

Coğrafi kavramların öğrenciler tarafından MEB ders kitabında bir yıl içerisinde; 7-8-9. sınıflar için düzenlenen Almanya’daki ders kitabında ise üç yıl içerisinde öğrenilmesi beklenmektedir. Bu açıdan Almanya’da coğrafya ders kitabındaki kavramların öğrenciler tarafından öğrenilmesi daha da kolaylaşmaktadır. MEB ders kitabında çok sayıda kavram bulunmasına karşın açıklamalar az yer tutmaktadır. Almanya’daki ders kitabında ise açıklamaya daha fazla yer verilmiş, kavramlar ise verilen örneklere uygun seçilmiştir.

MEB ve Westermann Yayınevleri Tarafından Hazırlanan Ders Kitabında Görseller: Kitaplarda kullanılan görseller metin halinde verilen konuları somut hale getirerek konuların anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Çünkü insanlar gördüklerinin % 75’ini öğrenirler (Küçükahmet, 2003: 45). Kitaplarda görsellerin kullanımının yanında konuya uygun görsellerin yeterli sayıda seçilmesi çok önemlidir. Aşağıda MEB ders kitabında ve Westermann yayınevi tarafından hazırlanan ders kitabında yer alan görseller ve sayıları tablo halinde verilmiştir.

Tablo 1. MEB ve Westermann Yayınevi Tarafından Hazırlanan Ders Kitaplarındaki Görseller ve Sayıları.

Görsel Türleri	Görsellerin Sayısı	
	MEB	Westermann
Harita	150	135
Fotoğraf	322	315
Tablo	30	60
Şema	25	32
Grafik	18	115
Uydu görüntüsü	7	12
Kesit	10	6
Diagram	20	7
Karikatür	-	23
Şekil	5	-
Resim	41	81
Toplam	628	786

Westermann yayınevi ders kitabında daha fazla görsele yer verilmiş olmasına karşın, MEB ders kitabında harita ve fotoğrafların sayılarının fazla olması dikkat çekmektedir (Tablo 1). Oysa coğrafya dersinin gereği olarak çeşitli görsellere yer verilmesi etkili bir öğretim açısından gereklidir. Bu yüzden MEB ders kitabında harita ve fotoğraf dışında görsellere de daha fazla yer verilmesi öğrenmeyi kolaylaştırabilir.

MEB tarafından ve Westermann yayınevi tarafından hazırlanan ders kitabında bölüm başlarında yer alan görseller bölüm içeriğiyle uyum içerisindedir ve bu sayfa üzerinde yer alan yazılar arka plandaki görüntünün anlaşılmasına engel olmamaktadır. Ders kitaplarındaki görselleri karşılaştırdığımızda MEB tarafından hazırlanan kitapta yer alan görseller içerik hakkında bilgi vermede daha sönük kalmaktadır. MEB tarafından hazırlanan kitapta bölüm başında verilen görseller hakkında bilgi yer almazken, Westermann yayınevinin kitabında verilen görseller hakkında açıklayıcı bilgiler yer almaktadır. Bu görselleri öğrencinin bölümle tanışması olarak nitelendirecek olursak; görsellerin öğrencide konuya karşı merak uyandırması ve görsel hakkındaki bilgilerle ilgili soru işaretinin olmaması sonraki aşamaya geçişi de kolaylaştıracaktır.

İnceleme konusu olan ders kitaplarında bölüm başlarında görsel öğeler konuyla ilgili ipuçları vermektedir. MEB tarafından hazırlanan ders kitabında yer alan görsellerle birlikte “Konular” ve “Temel Kavramlar” başlığı altında verilen kavramlar konular hakkında ipuçları niteliğindedir. Westermann yayınevi tarafından hazırlanan kitapta bu ipuçları yer almamaktadır. MEB tarafından hazırlanan ders kitabı için bu olumlu bir durumdur. MEB tarafından hazırlanan kitapta konuya başlamadan önce öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini ortaya çıkartmak için sorular yer alırken, Westermann yayınevinin ders kitabında bu bilgilere yer verilmemiştir. Bu durumun MEB ders kitabı için olumlu olduğunu söyleyebiliriz. İnceleme konusu olan bu ders kitaplarında görseller sıkça kullanılmıştır. Bu durum ders kitapları için olumludur.

İki ders kitabında da konuyla ilgili sorulara sıkça yer verilmiştir. MEB tarafından hazırlanan ders kitabında sorulara bölüm başlarında “Konuya Başlarken” başlığı altında, konu içerisinde “Etkinlik, Ders Dışı Etkinlik” ve konu sonunda “Ölçme Değerlendirme” çalışmalarında yer verilmiştir. Özellikle de “Ölçme Değerlendirme” çalışmalarında çeşitli soru türleri kullanılmıştır. Bu çalışmalarda yer verilen sorular çeşitli görsellerle desteklenmiştir. Westermann yayınevi tarafından hazırlanan kitapta konuya başlarken çalışmaları yer almamaktadır. Bu ders kitabında esas metinlerin yer aldığı sayfalarda ve sonraki çalışma sayfalarında amaca uygun olarak çeşitli soru türlerine yer verilmiştir. Bu soruların cevaplandırılmasında esas metinlerin sunumunda yararlanılan görseller de kullanılmaktadır. MEB ders kitabı ve Westermann yayınevi ders kitabında bölüm içerisinde ve sonunda sorulara yer verilmesi bu iki ders kitabı için olumlu bir durumdur. Ayrıca, MEB ders kitabında bölüm başlarında sorulara yer verilmesi de olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Öğretme-öğrenme sürecinde öğretmenin rollerinden biri de öğrencileri yönlendirmedir. İnceleme konusu olan ders kitaplarında yer alan çalışmalar

öğretmenin yönlendirme faaliyetlerine katkıda bulunmaktadır. MEB tarafından hazırlanan ders kitabında yer alan haber köşesi, bilgi notu, internet araştırmaları, etkinlik çalışmaları, arazi çalışmaları, projeler ve öğretim programında belirtildiği üzere farklı değerlendirme türlerinin ön plana çıkması öğretmeni bu doğrultuda harekete geçirerek kendisini yenilemesini ve genel kültür eksikliğini gidermesini sağlamaktadır. Westermann yayınevinin ders kitabında yer alan çalışma sayfaları öğretmenleri bu yönde harekete geçirmekte ve kendilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. İki ders kitabında yer alan araştırma, inceleme ve değerlendirme çalışmaları öğrencinin öğretme-öğrenme sürecine aktif olarak katılımını sağlamaktadır. Ayrıca bu araştırmalar, öğretmen ve öğrencileri güncel bilgilere ulaştırmaktadır. Türkiye ve Almanya'daki coğrafya öğretim programları esnek bir yapıda olduğu için öğretmenler öğretme-öğrenme durumlarını kendi özelliklerine göre düzenleyebilirler. İki kitapta da yer alan çalışmalar bu doğrultuda hazırlanmıştır.

İnceleme konusu olan kitaplarda öğrencilerin kolaylıkla ulaşabilecekleri çeşitli araç ve gereçler ile teknolojinin kullanımına yer verilmektedir. Örneğin; MEB tarafından hazırlanan ders kitabında sayfa 20'de yer alan etkinlik çalışması için A4 kağıdı; sayfa 24'te yer alan bir etkinlik çalışması için model küre, el feneri, tahta kalemi; sayfa 112'deki etkinlik çalışması için ise kağıt, keçeli kalem, plastik bardak, karton kutu, ip, küçük taş parçacıkları gerekmektedir. Westermann yayınevinin ders kitabında sayfa 13'te konum belirleme çalışması için Atlas, sayfa 15'te gece-gündüz deneyi için model küre, tepegöz; sayfa 67'de yağmur oluşumunu açıklamak için cam kap, ısıtıcı gerekmektedir.

Kitaplar içerisinde yer alan çalışmalar, öğrencilerin bireysel olarak ilerlemesine imkân sunmakta ve böylece geleneksel ders kitaplarında ve sınıf ortamından kaynaklanan olumsuz durumu da ortadan kaldırmış olmaktadır. Öğrenci, bu çalışmalar aracılığıyla karşılaştığı bilgiyi kendisine göre yapılandırarak bireysel ilerleme sağlamaktadır.

Sonuç ve Tartışma

MEB ders kitabı ve Westermann yayınevi ders kitabını karşılaştırdığımızda; dış yapı özellikleri açısından Westermann yayınevi ders kitabının daha başarılı olduğunu, öğretme-öğrenme süreci açısından ise iki ders kitabının da birbirlerine üstün yanlarının bulunduğunu söyleyebiliriz. Yapılan karşılaştırma sonucunda ulaşılan diğer sonuçlar ve bu sonuçlardan hareketle öneriler şöyle sıralanabilir:

- Almanya'daki coğrafya ders kitabında daha kaliteli kâğıt kullanılmıştır. MEB ders kitabında kullanılan kâğıt baskının arka yüze geçmesine engel olmasına rağmen daha kaliteli baskı için mat 90 gram Avrupa ful dört renk baskı kullanılması yararlı olacaktır.
- MEB ders kitabında, Almanya'daki ders kitaplarının kapağında olduğu gibi mukavva kullanılması ve selefona kaplama ile kaplanması son derece yararlı olabilir.
- MEB ders kitabının dağılmaması için kitapta formanın kullanılması, kitabın sayfaların oval kesilmesi ve cilt payının bırakılması faydalı olacaktır.

- İncelenen ders kitaplarının kapağında bulunan görseller kitabın içeriğini yansıtmaktadır. Ancak Westermann yayınevi ders kitabında gerek kullanılan renkler gerekse kapaktaki fotoğraf MEB ders kitabına göre daha başarılı bir çalışmanın ürünü olduğu söylenebilir. MEB ders kitabının kapağında görsellerin dikkat çekecek şekilde düzenlenmesi ve daha canlı renkler kullanılması, öğrencilerin derse ve ders kitabına ilgilerini arttırabilir.

- Kitapta yer alan çalışmalar MEB ders kitabında esas metinler içerisinde verilirken, bu çalışmalar Westermann yayınevi ders kitabında farklı çalışma sayfalarında verilmiştir. MEB ders kitabında öğrencilerde geliştirilmek istenen davranışlara yönelik çalışma sayfalarının düzenlenmesi faydalı olabilir. Örneğin; beklenen *davranış, uygulama ve karar verme* gibi yeterliliklerin ölçülebileceği sayfalar hazırlanabilir.

- MEB ders kitabında konuyla ilgili internet araştırma ödevi bulunmakla birlikte konularla ilgili daha geniş bilgilere ulaşabilecekleri internet adresleri verilmemiştir. Westermann yayınevi ders kitabında, ek olarak CD verilmiş ve yayınevi internet adresinin yanı sıra, farklı internet adresleri de verilmiştir. MEB ders kitabında da konuyla ilgili geniş bilgilere ulaşılacak internet adresleri, kitaba ek olarak konulara destek olması amacıyla hazırlanmış CD verilebileceği gibi, kitaba destek olması amacıyla bir WEB sayfası hazırlanabilir.

- MEB ders kitabında ve Westermann yayınevi ders kitabında çok sayıda görsellere yer verilmiştir. Ancak MEB ders kitabında verilen görsellerde renkler birbirine karışmıştır. MEB ders kitabında baskı kalitesinin arttırılması görsellerdeki renklerin birbirine karışmasına engel olabilir.

- MEB ders kitabında görseller konuyu açıklamak amacıyla kullanılırken, Almanya'daki ders kitabında konunun açıklanmasının yanında konu sonundaki soruların cevaplandırılmasında da kullanılmaktadır. Ekonomiklik ilkesinden yola çıkılarak MEB ders kitabında da görsellerin Almanya'daki ders kitabında olduğu gibi çok amaçlı kullanımı sağlanabilir.

- MEB ders kitabında öğrencilerin yapacağı çalışmaların adımları ayrıntılı bir şekilde verilmezken, Almanya'daki ders kitabında ayrıntılı olarak verilmiştir. Öğrencilerin çalışmaları başarıyla tamamlayabilmeleri için MEB ders kitabında bu çalışmaların adımları ayrıntılı bir şekilde verilebilir. Örneğin; kavram haritalarını oluşturma aşamaları gibi...

- MEB ders kitabında bölüm sonunda bölümün özeti niteliğinde uygulama çalışmalarına yer verilmezken, Westermann yayınevi ders kitabında bu tür çalışmalara yer verilmiştir. MEB ders kitabında da bölüm sonunda uygulama gerektiren bu tür çalışmalara yer verilmesi, faydalı olabilir.

- MEB ders kitabında öğrencilerin bölüm içerisinde öğrendikleri kavramlara yönelik sorulara az yer verilirken, bu sorulara Westermann yayınevi ders kitabında daha çok yer verilmiştir. MEB ders kitabında bölüm sonunda yer alan ölçme değerlendirme sorularında öğrencilerin bölüm içerisinde öğrendikleri kavramlara yönelik sorulara daha fazla yer verilmesi meydana gelebilecek kavram

yanılıklarına engel olabilir. Örneğin; bölüm içerisinde öğrenilen kavramlar verilerek öğrencilerden metin oluşturmaları istenebilir.

- Boşluk doldurma çalışmaları, MEB ders kitabına aynı zamanda bir çalışma kitabı niteliği kazandırmıştır. Bu özelliği ile MEB ders kitabının, Almanya’da kullanılan ders kitabına göre daha başarılı olduğu söylenebilir.

- Almanya’daki ders kitabında atlasla çalışmayı gerektiren sorulara daha fazla yer verilmiştir. MEB ders kitabında ölçme ve değerlendirme soruları daha çok görsellere ve atlasla çalışmaya dayandırılabilir.

- MEB ve Westermann yayınevi ders kitabında süreç ve sonuç yönüyle değerlendirmeyi ön plana çıkaran çalışmalar bulunmaktadır. MEB ders kitabında süreç yönüyle değerlendirmeye yönelik çalışmalar Westermann yayınevi ders kitabına oranla çok fazladır. Bu durum öğretmenlere daha fazla etkinlik seçeneği sunduğu için olumludur. MEB ders kitabında konuyla ilgili sorular bu çalışmalar içerisinde verilirken, Westermann yayınevi ders kitabında her konu sonunda verilmiştir. Etkinlik çalışmalarının uygulanmama ihtimali göz önünde bulundurulursa, MEB ders kitabında konuyla ilgili soruların etkinlik çalışmalarının içerisinde değil de, her konu sonunda verilmesi daha yararlı olacaktır.

Kaynaklar

- Alım, M. (2003). *Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirci, A. (2003). “Ders Kitapları ve Kitap Setlerinin Öğrenci Merkezli Eğitim Açısından Coğrafya Öğretimindeki Rolünün ABD’deki Örnekleri Yönünden Değerlendirilmesi”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (7), 53-78.
- Demirci, A. (2005). *ABD’de Eğitim Sistemi ve Coğrafya Öğretimi*, İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (2008). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Öğreti Yayınları.
- Kaya, M.F. (2010). *Türkiye ve Almanya’daki Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2008). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A, Yayıncılık.
- Kılıç, Z., Atasoy, B., Tertemiz, N., Şeren, M. ve Ercan, L. (2001). “Öğretimde Ders Kitaplarının Yeri, Önemi ve Genel Özellikleri”. Leyla Küçükahmet (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Fen Bilgisi* (ss. 93-111). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- MEB. (2005). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9–12.sınıflar)*. Ankara: MEB yayınları
- MEB. (1995). Erişim tarihi: 3 Mart 2009, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/22297_0.html.
- Sitte, C., GW- Schulbuch. Wolfgang Sitte ve Helmut Wohlschlagl (Ed.). *Beiträge Zur Didaktik Des "Geographie und Wirtschaftskunde"- Unterrichts* (ss. 447-472). Wien: Universität Wien Institut Für Geographie und Regionalforschung.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

The Comparisons of the Turkish and German Geography Textbooks With Regard to Physical Features and Their Roles in the Teaching-Learning Process

One of the most important aims of education is to encourage individuals in an environment where they are eager for research, innovative, and know the paths leading to knowledge. For reaching this purpose, school textbooks in elementary and secondary schools and the curriculum occupy a very important place. School textbooks are such instruments that have ease of use, availability for every student, give the knowledge indirectly and can be used continuously and fill the need for an additional resource apart from teacher instruction in education (Kılıç and Seven, 2008: 34)

As a school subject, Geography introduces students the environment, where they live in the physical, human and socioeconomic aspects. The most important fact that can be gained through geography is getting the awareness of the sensitive relation between earth's living and nonliving systems, thereby exploring the ways to occupy the earth and use its elements without interrupting the relations of these systems (Demirci, 2005: XVI). Reaching this aim of geography education is bound to applying the geography education properly and making use of the required tools in technology classes. This is possible with modern, up-to-date geography curriculum efforts that focus on the students' potential level (Alım, 2003:6-7).

Therefore, Geography textbooks' quality in geography education's success cannot be ignored. Especially school textbooks' compatibility with the student level eases the way in which geography is taught toward fulfilling its curriculum objectives. It is very important to examine the school textbooks that constitute an important part in education process in detail with bearing generally accepted principles in mind in the literature.

As a result, the school textbooks take various forms in terms of their general objectives depending on position of the countries in which they are written and published. Making such a research was undertaken to consider the argument of the variety possibilities in school books. In this study, the Turkish geography textbook for 9th graders and the gymnasium geography school book in Germany are chosen to be compared.

The main purpose of this study is to compare the structural features and teaching-learning progress of the geography textbook used in 9th grade of secondary school in Turkey and 9th grade of high school s(gymnasium) in Germany. In consideration of this general purpose, this study seeks out to reveal the similarities, differences, positive and negative sides of the geography textbooks both Turkey and Germany.

The research is a qualitative one in nature. Qualitative research, observation, interview and document analysis can be described as a qualitative process, where qualitative data gathering methods are used, perceptions and incidents are revealed in an integrated approach (Yıldırım and Şimşek, 2006:39).

This research is designed as a study aimed at exploring the high school geography textbooks' structural features and teaching-learning progress. The data are obtained by reviewing the literature about geography education and school

books are analyzed in line with the principles of “document analysis”. Document analysis entails the analysis of the written materials that contain the information about the facts and incidents about specific topic (Yıldırım and Şimşek, 2006:87). In this direction, the structural features and teaching-learning progress of the high school geography textbooks of both countries were tried to be examined, the school books are plainly described and compared according to their features.

It has been determined that the structural aspects of the school books in Turkey and Germany show differences. The books in Germany are made of high quality materials. The materials of the geography book for 9th graders in Turkey look more economical and low quality materials, therefore getting worn in short time is inevitable. That is why the book and its cover can be easily damaged when it is exposed to water or sun. The students need to rebind the book in order to protect and use it for a longer time.

Geography school books are designed by MEB (National Education Ministry) in Turkey and Westermann publisher in Germany with an approach and method centering on the students. Besides letting the students gain knowledge and skills, with help of the activities, these textbooks help them in learning how to reach the information. This fact directs the students to gain new information by benefiting from the information they brought to class and to arrange this information distinctively. This situation has affected the role of the teachers, it leads them not to be only the teachers but also to become the guidance, As we look into the geography books that were prepared we do not see a school book, that consists of topics and questions measuring the learnability levels this topics, but a textbook that consists of the texts of required knowledge for the students to gain a general impression about the topic and to provide an active teaching for students to gain knowledge and skill in contemplated themes. This is positive for the school books being examined. The school books are guiding the students to learn with the activities which provide them to be active both psychologically and physically by exploring and understanding. The textbooks also give the opportunity to be active learners, learning based on cooperation, learning independently, outdoor learning and applications considering the individual differences. The worksheets in the books provide the students to move forward individually and resolve the negative situation that roots from the traditional school books and the class atmosphere. Students make progress individually by arranging the knowledge distinctively which they obtain with help of these works.

As we compare the school books of MEB and Westermann, we can see that Westermann's book is more successful in content, but both books have advantages over one another.